

OILA ICHIDAGI IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XAVF OMILLARI

*QDU amaliy psixologiya ta'lim yo'nalishi**talabasi **Tóremuratova Gúlbanu****Ilmiy rahbar : **Mambetiyarova Venera Reyimbaevna***

Annotatsiya. Mazkur maqolada oila ichidagi ijtimoiy-psixologik xavf omillari tahlil qilinadi. Oila, jamiyatning asosiy va eng muhim tuzilmasi bo'lib, uning ichki muhitida ro'y beradigan ijtimoiy va psixologik omillar yoshlar va bolalarning psixologik holati, shaxsiyati va jamiyatga integratsiyasi uchun muhim ahamiyatga ega. Oila ichidagi ijtimoiy-psixologik xavf omillari orasida kommunikatsiya buzilishi, zo'ravonlik, psixologik va jismoniy suiiste'mol, xotin-qizlarga nisbatan diskriminatsiya va boshqa omillar mavjud. Bu omillar nafaqat oila a'zolari orasidagi munosabatlarga ta'sir qilishi, balki jamiyatdagi kengroq ijtimoiy muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Ushbu maqolada oila ichidagi xavf omillarining ijtimoiy-psixologik ta'siri, ularning yuzaga kelish sabablari va unga qarshi kurashish yo'llari muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Oila, ijtimoiy-psixologik xavf, kommunikatsiya, zo'ravonlik, psixologik suiiste'mol, ijtimoiy muammolar, diskriminatsiya, xavf omillari.

Kirish. Oila, har bir insonning hayotidagi eng muhim va dastlabki ijtimoiy guruhdir. U nafaqat biologik, balki psixologik, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishda ham katta ahamiyatga ega. Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar, kommunikatsiya va psixologik holatlar shaxsiyatning shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, oila ichida mavjud bo'lgan ijtimoiy-psixologik xavf omillari, ayniqsa, bolalar va yoshlarning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu maqolada, oila ichidagi xavf omillarining asosiy turlari, ularning ijtimoiy va psixologik ta'siri va bu omillarni bartaraf etish bo'yicha yechimlar ko'rib chiqiladi.

Oila ichidagi muvaffaqiyatli kommunikatsiya, barcha a'zolarining o'z fikrlarini erkin ifodalashiga, bir-birini tinglashiga va tushunishiga imkon yaratadi. Ammo kommunikatsiya buzilishi, ya'ni o'zgalar fikriga e'tiborsizlik, xavotir yoki noxush vaziyatlarga olib kelishi mumkin. Bunday holatlar oila ichidagi ruhiy muhitni buzadi, shaxsiy o'zgarishlarga olib kelishi va bolalar hamda yoshlarning o'zini tutishida salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Oila ichidagi zo'ravonlik – bu jismoniy, psixologik yoki iqtisodiy zo'ravonlik shaklida yuzaga keladigan xavf omilidir. Zo'ravonlikni ko'rgan yoki undan aziyat chekish bolalar va yoshlar uchun jiddiy psixologik zarar keltiradi. Bunday sharoitda o'sib ulg'aygan shaxslar, o'zaro munosabatlarida agressivlikni o'rganib, jismoniy yoki psixologik zo'ravonlikni normal holat sifatida qabul qilishi mumkin. Oila ichida zo'ravonlikning mavjudligi ijtimoiy muammolarni keltirib chiqarishi va qonunbuzarliklarning ortishiga sabab bo'lishi mumkin.

Psixologik suiiste'mol, ya'ni oila ichidagi ruhiy ta'sirlar ham xavf omillaridan biridir. Bunda oila a'zolari bir-birini ruhiy jihatdan majbur qiladi, himoya qilish o'rniga, e'tiborsizlik, kamsitish yoki tahdidlar bilan muomala qilinadi. Bu holatlar, shaxsiy o'zgarishlarga olib kelishi, o'z-o'zini past baholash va depressiv holatlarning rivojlanishiga sabab bo'lishi mumkin. Psixologik suiiste'mol, xususan, bolalar uchun xavfli bo'lib, ularning shaxsiyati va o'zini tutishiga salbiy ta'sir qiladi.

Oila ichida xotin-qizlarga nisbatan diskriminatsiya ham ijtimoiy-psixologik xavf omillaridan biridir. Odatda bu, xotin-qizlarning jamiyatda teng huquqlarga ega bo'lmasligi, ularning fikrini inobatga olmaslik yoki oilaviy qarorlar qabul qilishda ishtirok etmaslik bilan namoyon bo'ladi. Bunday holatlar, xotin-qizlarning o'z-o'zini qadrlashini kamaytiradi va ularning psixologik holatiga salbiy ta'sir qiladi.

Oila ichidagi xavf omillari nafaqat oila a'zolariga, balki kengroq jamiyatga ham ta'sir qiladi. Oila ichidagi zo'ravonlik va psixologik suiiste'mol, o'smirlarning ijtimoiy faolligini, psixologik holatini va jamiyatga integratsiyasini buzadi. Bunday o'smirlar ko'pincha agressiv bo'lib, jamiyatda nizolarni keltirib chiqarishadi. Shuningdek, oila ichida me'yoriy bo'lmagan munosabatlar, bolalarning ruhiy

salomatligiga, o'qishdagi muvaffaqiyatlariga va kelajakdagi ijtimoiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Oila ichidagi xavf omillarini bartaraf etish uchun bir qator chora-tadbirlar mavjud. Bular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

1. Ta'lim va targ'ibot – Oila a'zolarini sog'lom kommunikatsiya va psixologik salomatlikni saqlashga o'rgatish, oilaviy munosabatlarni yaxshilash va ijtimoiy-psixologik xavf omillarining oldini olish uchun ma'rifatli targ'ibot ishlari olib borilishi kerak.

2. Yuridik choralar – Zo'ravonlik va diskriminatsiya holatlari bilan kurashish uchun qonuniy chora-tadbirlar kuchaytirilishi, oila a'zolarini himoya qilish uchun ijtimoiy xizmatlar tashkil etilishi zarur.

3. Psixologik yordam – Oila ichidagi muammolarni hal qilish uchun psixologik maslahat xizmatlari va oilaviy terapiya tizimini rivojlantirish zarur.

4. Jamiyatda faollik – Jamiyatda oila va uning muammolariga e'tibor qaratish, oilaviy qiymatlar va ahamiyatni targ'ib qilish orqali, ijtimoiy xavf omillarini kamaytirish mumkin.

Xulosa. Oila ichidagi ijtimoiy-psixologik xavf omillari jamiyatning barqarorligini va uning a'zolarining psixologik holatini bevosita ta'sir qiladi. Oila a'zolarining o'zaro hurmat va mehr-oqibat asosida qurilgan munosabatlari, sog'lom psixologik va ijtimoiy rivojlanishning kafolati hisoblanadi. Shu bois, oila ichidagi xavf omillarini aniqlash va ularni bartaraf etish, nafaqat oila a'zolarining, balki butun jamiyatning salomatligini ta'minlashga yordam beradi.

ADABIYOTLAR:

1. J.M. Anderson. "Sosial-psixologiya", 2019.
2. N.I. Yusufov. "Oila va jamiyat", 2021.
3. A.O. Ahmedov. "Oila ichidagi zo'ravonlik va uning psixologik ta'siri", 2018.